مطالعات محیطی هفت حصار شماره چهل‌ونهم/ سال سیزدهم/ پاییز ۱۴۰۳
صفحات ۱۷۱-۱۵۹

ارزیابی نظام اشتغال باشندگان شهرک سعدی شیراز بر اساس توانمندسازی و رهیافت مدیریت شهری

مجید کریم‌پور ریحان*

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۴/۱۲
تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۶/۷

چکیده

بیان مسئله: نخستین اجتماع های محلیِ غیررسمی در جنوب شیراز تمرکز یافتند و با افزایش مداوم جمعیت مهاجر، مناطق مسکونی مرتبط وارد فرایند گسترش کالبدی و تبدیل به شهرک شدند که یکی از آنها، شهرک سعدی در شمال شرق شهر است. مهاجران کم درآمد در هنگام ورود به این شهرک، با توجه به توان اجتماعی- اقتصادی و بنا به محدودیت‌های ساختاری برای جذب و فعالیت در بخش قانونی، به طور عمده در شکل غیررسمی در بیرون از محدوده قانونی و رسمی شهر اسکان یافته‌اند.

هدف: هدف از تحقیق، ارزیابی نظام اشتغال در میان ساکنان این محله بر اساس رویکرد توانمندسازی و مدیریت شهری است.

روش: جامعه آماری تحقیق شامل ۱۱ متخصص مدیریت شهری و ۵۵ هزار نفر ساکنان بالای ۱۸ سال در شهرک سعدی است. برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده و با توجه به سطح نرمال ۹۵٪، تعداد ۳۸۴ به دست آمد که روایی آن از سوی متخصصان مذکور تأیید و پایایی آن با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ به مقدار ۰/۸۲ مورد پذیرش قرار گرفت. برای تحلیل داده ها از آمار استنباطی و مدل سازی معادلات ساختاری و برای شناسایی عوامل مؤثر بر توانمندسازی نیز شیوه تحلیل محتوا به کار رفته است.

یافته‌ها و بحث: مشاغل ساکنان شهرک سعدی در گروه‌های «کشاورزی شهری، مشاغل خانگی، پیک موتوری، دست‌فروشی، نیروی خدماتی، کارگری، جرایم سازمان یافته و سایر» تقسیم شده است. مقادیر ضریب معناداری ترویج مهارت آموزی بر ترویج مشاغل خانگی و توسعه کشاورزی شهری نشان می‌دهد که مقدار p کوچک‌تر از ۰/۰۵ و مقدار T بزرگ‌تر از ۱/۹۶ است و بنابراین تأثیر مثبت و معناداری دارد و تقریباً قوی هست. همچنین بررسی مقادیر ضریب معناداری مساعدت سازمان‌ها بر ترویج مشاغل خانگی و توسعه کشاورزی شهری نشان می‌دهد که مقدارp کوچک‌تر از ۰/۰۵ و مقدارT بزرگ‌تر از ۱/۹۶ است و بنابراین تأثیر مثبت و معناداری دارد و تقریباً قوی است.

نتیجه گیری: ترویج مهارت‌آموزی و مساعدت سازمان‌ها با ترویج مشاغل خانگی و توسعه کشاورزی شهری، موجب ایجاد شغل و درآمدزایی بیشتر می‌شود. ترویج مهارت‌آموزی و رشد مهارت‌های کسب‌وکار ازجمله مؤلفه‌های توسعه این محله کم برخوردار شهری است و بزرگ‌ترین دستاورد آن برقراری سطحی از رفاه و افزایش امید به زندگی در میان گروه های هدف و استفاده نیروی انسانی بالقوه با هدف درآمدزایی می‌باشد.

نکات برجسته: در میان باشندگان سکونتگاه های غیررسمی نوعی احساس کمبود، محرومیت و حقارت وجود دارد که ریشه اصلی آن به آمدوشد روزانه افراد به شهرها و مشاهده امکانات شهری و شهرنشینی باز می‌گردد.

واژگان کلیدی

ارزیابی، نظام اشتغال، توانمندسازی، مدیریت شهری.

* دانشیار مرکز تحقیقات بین‌المللی بیابان، دانشکدگان کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه تهران، کرج، ایران
mrihan@ut.ac.ir

ISSN: 2322-5602
©: IAUH

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-19]

مقدمه

سکونتگاه‌های غیررسمی ازجمله نقاط مسکون در بسیاری از کشورهای رو به توسعه هستند و ویژگی‌های آشکاری چون فقر، نابرابری، بی‌عدالتی و محرومیت دارند (Geyer Jr, 2023). این‌گونه سکونتگاه‌ها اغلب در درون یا مجاور شهرهای بزرگ، مادرشهرها و کلانشهرها به طور خودرو و بدون توجه به ضوابط صدور مجوزهای ساخت و نوع کاربری‌ها و کارکردها، با تجمعی از اقشار کم‌درآمد- مهاجرانی از نواحی روستایی و شهرهای کوچک- و سطح پایینی از کیفیت زندگی شکل می‌گیرند (Aliu et al,2021-Shafqat et al,2022- Del Rio & Sovacool, 2023) و در ادبیات برنامه‌ریزی شهری دارای نام‌ها و عناوین حاشیه‌نشینی، آلونک‌نشینی، زاغه‌نشینی، ناحیه‌های شهری کم برخوردار، مناطق اسکان رسمی، سکونتگاه‌های خودرو، خودانگیخته، عدوانی و متصرفی هستند (حافظ رضازاده، ۱۴۰۱- صالحی و همکاران، ۱۴۰۱- باغبان و مینایی، ۱۴۰۲). رشد بی رویه شهرها در کشورهای کمتر توسعه یافته، محصول سه عامل اصلی «نرخ بالای زادوولد شهری»، «مهاجرت شتابان» و «تبدیل ناحیه‌های روستایی به نقاط شهری» است (Danial,2019- Hommann&Lall,2019). شهرنشینی یکی از مهم‌ترین تحول‌های اجتماعی معاصر می‌باشد و رشد شتابان آن پیامدهای متعددی به دنبال داشته و با آسیب‌های مختلف شهری ازجمله ایجاد محله‌های حاشیه‌نشین کم برخوردار همراه بوده است (Sherif Trask, 2022). با رشد شهرنشینی، تمایل روستانشینان برای حضور در شهرهای بزرگ و عدم توانایی آنها برای اسکان این جمعیت و نیز ساکنانی که به دلیل داشتن مشاغل کاذب و ناتوانی در تأمین هزینه‌های مسکن در درون شهرها به اسکان غیررسمی و غیراصولی روی می‌آورند، بر آهنگ گسترش این پدیده در بسیاری از کشورها ازجمله ایران افزوده است.

مهاجران مذکور به دلایلی مانند کمبود فرصت شغلی، کمبود امکانات بهداشتی و درمانی، تمرکز مشاغل و امکانات اقتصادی ـ خدماتی رهسپار شهرهای بزرگ شده و با توجه به ضعف بنیه مالی و ناتوانی در تهیه مسکن مناسب، جذب محله‌های فقیرنشین و حاشیه‌ای شده و در شرایط نامناسب محیطی، اجتماعی و اقتصادی به سر می‌برند (Cerra,2021) و نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهد که مناطق اسکان غیررسمی ایران دارای چنین ویژگی‌های جمعیتی- محیطی و الگوی شکل‌گیری هستند. به عبارت دیگر افراد مهاجر بنا به علل پیش‌گفته، در نواحی حاشیه‌ای و فقیرنشین اسکان می یابند و با رشد جمعیت و بالا رفتن تراکم آن، این گونه سکونتگاه ها به شکل کالبدی و بدون هرگونه آرایش منظم فضایی، گسترش می‌یابند.

رفیعی و همکاران (۱۴۰۱) در برنامه ریزی توسعه محله امیرعرب اصفهان، رویکرد راهبرد توسعه شهری را ملاک پژوهش خود قرار داده و دریافتند که کمبود خدمات زیرساختی شهری، نفوذ بافت‌های اقتصادی به منظور بهره‌وری غیرمسکونی به درون بافت، ساختارهای نامناسب محیط‌زیستی، رویدادهای سیاسی به شکل شوک‌های فوری و آنی، اقدام‌های ضربتی برای رفع چالش‌های اجتماعی، پایین بودن سطح بهداشت و سواد موجب پیدایش و حیات چنین سکونتگاه‌های غیررسمی شده‌اند (رفیعی و همکاران،۱۴۰۱). شجاعی‌فرد و شکور (۱۴۰۱) در بررسی نقش توسعه کسب وکار محلی در افزایش اشتغال ساکنان شهرک سعدی شیراز دریافتند که نقش این عامل در افزایش اشتغال منطقه هدف تبیین‌شدنی است. به‌عبارت‌دیگر، امر اشتغال با توسعه کسب‌وکار محلی اتفاق خواهد افتاد. همچنین می‌توان نتیجه گرفت عوامل حمایتی- ترغیبی، تأمین مالی و زیرساختی دارای اولویت‌های متفاوت نسبت به یکدیگر هستند (شجاعی‌فرد و شکور،۱۴۰۱). غلامی(۱۴۰۰) در تحقیق حاشیه‌نشینی محله کوی صاحب‌الزمان در منطقه ۵ مشهد به مقوله مدیریت شهری توجه نموده و به این نتیجه رسیده که طرح‌های ساماندهی سکونتگاه‌های غیررسمی با موانع متعددی ازجمله تعدد مدیریتی و عدم هماهنگی میان دستگاه‌ها، نگرش‌های نادرست به اسکان غیررسمی و فقدان مدیریت واحد شهری روبرو هستند و مراجع اصلی مدیریت شهری یعنی شهرداری و شورای شهر به علت نبود اختیارهای کافی و اقدام‌های موازی دستگاه‌های در حاشیه کلانشهر مشهد، قادر به مهار و ساماندهی اسکان غیررسمی نیستند (غلامی،۱۴۰۰). آگیابنگ[1] و همکاران (۲۰۲۲) در گفتمان سکونتگاه غیررسمی و توسعه شهری در کشور غنا، پس از مصاحبه‌های گوناگون و بحث‌های گروهی متمرکز در شهر آکرا (پایتخت غنا) به این نتیجه رسیدند که ساکنان نواحی غیررسمی با وجود چالش های پیش رو و ویژگی‌های اجتماعی ــ فرهنگی، اقتصادی، سیاسی ـ مدیریتی، فضایی ـ کالبدی و محیطی، از طریق مشارکت و همکاری با کنشگران و دست اندرکاران، به پیشبرد درآمدزایی، تأمین نیروی کار و اشتغال‌زایی و توسعه شهری کمک کرده‌اند. از این رو، مدیران شهری باید ضمن تمرکز بر شهرک‌نشینان، نقش ساکنان سکونتگاه‌های غیررسمی را در فرایند توسعه شهری به رسمیت بشناسند (Agyabeng et al, 2022). شو و تاکاشی[2] (۲۰۲۱) در مطالعه حاشیه‌نشینی شهری و کاهش ظرفیت برای مخاطره‌ها در چین بیان کردند که شهرنشینی شتابان چین به همراه گسترش شهرها و مهاجرت‌های گسترده روستاشهری در چهار دهه گذشته، باعث مسائل روزافزونی در مدیریت شهری شده و تراکم بالای جمعیتی و شمار زیاد

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-19]

فضاهای حاشیه نشین را ایجاد کرده که اغلب روستاهای شهری نامیده می‌شوند. به باور پژوهشگران مذکور، مسائل فعلی اسکان غیررسمی با فقر اقتصادی، محرومیت پایدار و نابرابری اجتماعی زیر مدیریت شهری مرتبط است و پدیده اسکان غیررسمی ناشی از شهرنشینی، آثار نامطلوبی بر پایداری سازه‌ها در برابر فشارهای بیرونی مانند مخاطره‌های طبیعی دارد (Xu&Takahashi,2021).

مدیریت، روش دستیابی به اهداف سازمانی و وظایف محوله به مدیر است (پارسا و همکاران، ۱۴۰۲) و در عین حال، برنامه ریزی، سازماندهی، نظارت و انگیزه‌بخشی را بازتاب می‌دهد (ستایش و همکاران، ۱۴۰۱). از این رو، مدیریت شهری اداره امور فنی شهر می‌باشد و باید برنامه‌هایی را برای شهر اجرا و فعالیت های مرتبط را سازمان نموده و بر آنها نظارت نماید و در صورت لزوم، برای انجام بهینه امور به ایجاد انگیزه اقدام کند (Appio et al. 2019; Lai et al. 2020). مدیریت جامع و فراگیر شهری، مدیریتی است که در حوزه‌های علوم مدیریتی، برنامه‌ریزی، علوم سیاسی و جامعه شناختی یکپارچه شده باشد (سهرابی و همکاران، ۱۳۹۸- طلا و همکاران، ۱۴۰۰) که ضمن ارتباط با همکاری و هماهنگی بین سازمانی (سالاری سردری و کیانی، ۱۳۹۶- ارزانی بیرگانی و کهزادی سیف‌آباد، ۱۴۰۰)، برنامه‌ریزی راهبردی فضایی به منزله ابزار برنامه‌ریزی (شهسوار و همکاران، ۱۳۹۹- پیرعلیلو و همکاران، ۱۴۰۳)، ایده های حکمروایی، توانمندسازی، مشارکت و توسعه محلی و تمرکززدایی (کوزه‌گر و رضایی، ۱۳۹۹- اسماعیل‌پور و همکاران، ۱۴۰۲- یوسفی، ۱۴۰۲)، باید با سیاست شهری مدرن نیز سازگار بوده و با آن تطبیق داشته باشد و بنابراین انتظار می‌رود خروجی نهایی آن پس از تطبیق با سیاست‌های شهری موجب فقرزدایی، افزایش رفاه، بهبود کیفیت زندگی، بالا رفتن سطح زیست‌پذیری، رفع نگرش بازدارندگی توسعه در میان خرده‌فرهنگ‌ها و ایجاد پویایی در میان آنها باشد.

مفهوم اسکان غیررسمی و حاشیه‌نشینی شامل تمام افرادی است که در محدوده‌های اجتماعی، فرهنگی، فضایی و اقتصادی سکونت دارند، با وجود این چگونگی اسکان و معیشت آنها از جامعه شهری به طور کامل متفاوت است (مرادی، ۱۳۹۸؛ پوررجبی، ۱۴۰۰). اسکان غیررسمی بر اساس محل سکونت فعلی افراد به دو گروه الف) برون شهری، که اغلب در پیرامون کلانشهرها پدید می‌آیند و زمین‌ها به طور غیرقانونی به تصرف در می آیند و از این رو، از امکانات زیربنایی و خدمات مناسبی برخوردار نیستند و ب) درون شهری که پدیده نوینی نیست و از قدمتی بلندمدت برخوردار است. این گونه مناطق با وجود استقرار در درون کلانشهرها و داشتن فاصله کمتر با مناطق غیررسمی برون شهری، از سایر نواحی دیگر درون شهر جدا شده‌اند و به طور معمول در بافت‌های قدیمی‌تر شهر مشاهده می‌شوند که در گذشته وضعیت بسامان و مطلوبی داشتند و به تدریج دچار زوال جمعیتی می‌شوند (Peek et al, 2020; Weir-Smith et al. 2022; Zhou&Li, 2023). این پدیده بر مبنای محل سکونت اولیه نیز به سه گروه الف) اسکان غیررسمی بومی، ب) اسکان غیررسمی غیربومی درونی و پ) اسکان غیررسمی دوگانه تقسیم‌بندی می‌شود. بسیاری از افراد در نوع الف، از نسل دوم مهاجران هستند. در نوع ب، مهاجرانی می‌باشند که از نقاط روستای و شهری دیگر آمده‌اند و گروه پ، شامل مهاجران خارجی به ویژه از کشور افغانستان است (شهسوار و همکاران،۱۴۰۱؛ گنجی و همکاران،۱۴۰۱).

رابرت چمبرز[۳] در بحث تله محرومیت[۴] به گروهی از موانع به هم گره خورده که موجب تشدید فقر و پیامدهای دیگر ناشی از آن در اجتماع‌های حاشیه شهری می‌شوند، اشاره می‌کند (Qin et al. 2022) و بر عامل توانمندسازی برای نابودی آن تأکید می‌ورزد (Nadler et al. 2020). بر اساس نظریه تله محرومیت، نجات افراد گرفتار در تله محرومیت و فقر با توجه به وجود پنج یورش محرومیت یعنی "فقر، ضعف جسمانی افراد خانواده، آسیب‌پذیری، بی‌قدرتی و انزوای جغرافیایی" به دشواری امکان‌پذیر است (Abascal et al. 2022; Cornwall & Scoones, 2022).

رویکرد توانمندسازی سکونتگاه های غیررسمی، مسئله سکونت غیررسمی را با توجه به مقیاس رشد شهرنشینی و افزایش سکونتگاه های غیررسمی، در چارچوب رهیافت جامع‌تر تأمین مسکن و در ارتباط با اهداف توسعه اقتصادی، اجتماعی، سیاست‌گذاری‌ها و ابزارهای موجود مورد توجه قرار می‌دهد (شهسوار و همکاران، ۱۴۰۱). جان لوپالا[۵]، هفت پیشنهاد برای طراحی محله‌های جدید پایدار در نقاط غیررسمی- شهری آفریقا براساس اصول توانمندسازی، ارائه نموده است: توجه به پراکنش فضایی شهر؛ ایجاد سیستم‌های مالکیت از راه ادغام زمین و نقشه‌برداری مجدد؛ تهیه برنامه جامع مشارکتی برای رسمی‌سازی املاک فاقد سند؛ اجرای برنامه‌ریزی محلی و بهبود سیستم‌های مدیریت اطلاعات؛ شناسایی فرم‌های مسکن مناسب برای آینده شهر؛ کاهش حجم و اندازه طرح‌های توسعه محور در سکونتگاه‌های غیررسمی؛ وبهبود سیمای فضاهای عمومی با طراحی و پیاده‌سازی المان‌های جذاب شهری (Lupala, 2021, Lupala, 2021).

جانیس پرلمن[۶] برای توسعه بهینه سکونتگاه های هدف، به چند مورد اشاره دارد: ارائه انواع گزینه های مسکن در رابطه با تصرف و پرداخت، مانند اجاره کوتاه‌مدت، اجاره بلندمدت، اسکان دایم و مالکیت؛ سرمایه‌گذاری در آموزش، مراقبت‌های بهداشتی و خدمات اجتماعی برای مردم در کنار زیرساخت‌ها و ساختمان‌ها؛ مشارکت اجتماع‌های محلی در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری‌های مستمر؛ حضور قوی‌تر دولت در سکونتگاه‌های غیررسمی؛

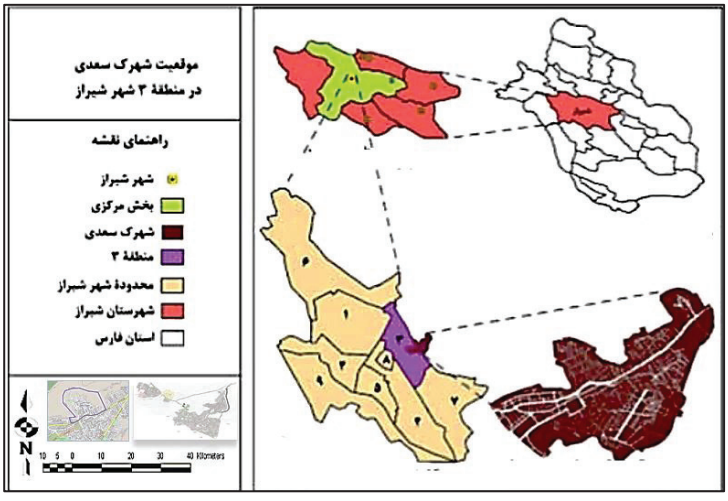
[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-19]

ادغام و به‌روزرسانی پروژه‌های پیشین زیر نظر دولت در محله‌های حاشیه‌ای؛ جلوگیری از توسعه‌گران سرکش و مالکان از انجام فروش ملک و روش‌های اجاره مسکن غیرقانونی؛ تأمین زمین و مسکن امن با پیش‌بینی مهاجرت و رشد جمعیت در آینده؛ گسترش و افزایش تراکم با توجه به نیازهای بلندمدت شهر و برای تقویت بهتر منافع ساکنان (Perlman, 2020; de Duren et al, 2021).

به طور کلی، توانمندسازی در بافت‌های اجتماعی، فرهنگی و سیاسی مختلف دارای معانی متفاوتی است که شامل کنترل، قدرت متکی‌به‌خود، اتکا به خود، انتخاب، زندگی آبرومندانه و مطابق با ارزش های خویش، ظرفیت چالش و مقابله بر سر حقوق خویش، آزادی، آگاهی و توانایی می‌باشد که در درون سیستم‌های ارزشی و عقیدتی جای دارد (شهسوار و همکاران، ۱۴۰۱؛ Wood et al. 2021).

اشاره به این نکته نیز مهم است که در سال های اخیر به دنبال مسائل حاد و بحران اقتصادی کشور، طیف جمعیتی دیگری با طبقه اجتماعی و فرهنگی متفاوت به ناچار به جابجایی و زندگی در سکونتگاه‌های غیررسمی روی آورده‌اند که می‌توان آن را مهاجرت معکوس شهری نامید (بایرام‌زاده و همکاران، ۱۴۰۰) و این امر به نوبه خود، مسائل دیگری را به دلیل تضادهای فرهنگی- ازجمله وجود خرده‌فرهنگ‌های ویژه- و شیوه زیستی به وجود آورده و بر بار سنگین مشکلات افزوده است (بری،۱۳۹۶) به طوری که به رغم اجرای طرح‌های مختلف توسعه محلی و برنامه‌های توانمندسازی، روند افزایش شمار حاشیه‌نشینان متوقف نشده است. شوربختانه چالش‌های بیکاری، فقر شهری، شکاف ژرف میان طبقه‌های اجتماعی و نابرابری فضایی در شهرهای کشور برنامه‌ریزی در منطقه مورد مطالعه به دلیل برنامه‌ریزی ناکارآمد و ضعف مدیریتی همچنان ادامه دارد و امروزه بر کیفیت زندگی ساکنان آنها تأثیر منفی گذاشته و جذابیت محیطی و اجتماعی همانند سایر سکونتگاه‌های غیررسمی ایران نه به یک هدف و راهبرد که به آرمانی دست‌نیافتنی بدل شده است.

شهر شیراز نقطه مقصد مهاجران روستایی و شهری در پهنه جنوبی کشور طی چند دهه اخیر می‌باشد که به دلایل پیش‌گفته، آبستن پیدایش قارچ گونه نقاط حاشیه و اسکان غیررسمی بوده است به طوری که نخستین اجتماع های محلیِ غیررسمی در جنوب شیراز تمرکز یافتند و با افزایش مداوم جمعیت مهاجر، مناطق مسکونی مرتبط وارد فرایند گسترش کالبدی و تبدیل به شهرک شدند که برای نمونه می توان به شادی‌شهر شیراز (اسلامشهر کنونی) اشاره کرد. در سال‌های اخیر با توجه به گرانی نامتعارف و نامتعادل زمین و مسکن، بر شمار باشندگان این مناطق در شیراز و در نتیجه، شکل‌گیری شهرک‌های غیررسمی جدید افزوده شده است. یکی از نقاط دارای اسکان غیررسمی و فقیرنشین در شیراز، شهرک سعدی در منطقه ۳ این کلانشهر است و موقعیت مکانی مورد مطالعه می‌باشد. مهاجران کم‌درآمد در هنگام ورود به این شهرک، با توجه به توان اجتماعی ـ اقتصادی و بنا به محدودیت های ساختاری برای جذب و فعالیت در بخش قانونی، به طور عمده در شکل غیررسمی در بیرون از محدوده قانونی و رسمی شهر اسکان یافته اند. محله شهرک سعدی با مختصات جغرافیایی ۳۰ درجه و ۲۵ دقیقه عرض شمالی و ۳۷ درجه و ۲۹ دقیقه طول شرقی در ارتفاع حدود ۱۵۰۰ متری از سطح دریا با وسعتی معادل ۳۱۲ هکتار و جمعیت ۵۵۰۰۰ نفر، در منطقه ۳ کلانشهر شیراز (شمال شرقی شهر) قرار دارد.

تصویر ۱- نقشه موقعیت شهرک سعدی در منطقه ۳ شهر شیراز

(مأخذ: شهرداری شیراز ـ ترسیم: نویسنده، ۱۴۰۲)

در این پژوهش به نقش اشتغال در بهبود وضعیت معیشتی ساکنان شهرک و به منزله راهکاری کلیدی برای رفع بخشی از چالش‌های موجود و بهبود وضعیت با توجه به مدل‌های فعالیتی سازگار و در راستای اهداف مدیریت شهری برای توانمندی و توسعه پرداخته می‌شود.

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-19]

به عبارت دیگر، پژوهش حاضر با توجه به مسئله اسکان غیررسمی و موانع موجود در ایجاد فرصت‌های شغلی برای ساکنان کم‌برخوردار شهرک سعدی، ارائه راهکارهای مؤثر را برای مدیریت توانمندسازی با معرفی مدل‌های کسب‌وکار در راهبرد پژوهشی خود در نظر گرفته و در این راستا دنبال پاسخ به پرسش‌های زیر است: عوامل مؤثر برای توانمندسازی ساکنان شهرک سعدی شیراز کدامند؟ نقش توانمندسازی ساکنان شهرک سعدی شیراز در دستیابی به اهداف مدیریت شهری چیست؟

روش تحقیق

الگوی حاکم بر تحقیق، از نظر هدف، ارزیابی؛ به لحاظ روش، کتابخانه‌ای ـ اسنادی و میدانی؛ از نظر زمان، مقطعی؛ و به لحاظ نوع داده؛ کمی و کیفی است. جامعه آماری تحقیق شامل دو گروه است: ۱) خبرگان حوزه مدیریت شهری که بر اساس نمونه‌گیری تصادفی با ۱۱ نفر از ایشان رایزنی شد و ۲) کلیه افراد بالای ۱۸ سال ساکن در شهرک سعدی شیراز به تعداد ۵۵۰۰۰ نفر. برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران با معادله (۱) استفاده و با توجه به سطح نرمال ۹۵٪، تعداد ۳۸۴ به دست آمد و به تعداد مذکور پرسشنامه به عنوان ابزار تحقیق تهیه شد.

$$n = \frac{NZ^2_{\alpha/2}p(1-p)}{\varepsilon^2(N-1)+Z^2_{\alpha/2}p(p-1)}$$ معادله (۱)

روایی محتوای پرسشنامه از سوی خبرگان مذکور تأیید و برای سنجش پایایی آن و همبستگی پرسش‌ها از آزمون آلفای کرونباخ در نرم‌افزار SPSS استفاده شده و عدد r به مقدار ۰/۸۲ به دست آمده که با توجه به طیف پذیرش کرونباخ میان ۰/۷ تا ۱، قابل قبول است. به منظور تحلیل داده‌های آماری از آمار استنباطی و مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده شده و برای شناسایی عوامل مؤثر بر توانمندسازی شهرک سعدی نیز شیوه تحلیل محتوا به کار رفته است.

یافته‌های تحقیق

برای شناسایی عوامل مؤثر بر توانمندسازی باشندگان شهرک سعدی شیراز ابتدا مصاحبه‌ای با خبرگان برای بیان و تعیین شاخص های توانمندسازی براساس چک‌لیست ویژگی‌های محله شهرک سعدی انجام و سپس با شیوه تحلیل محتوا نهایی‌سازی شده و مطابق جدول (۱) ارائه گردید.

جدول ۱- عوامل مؤثر بر توانمندسازی حاشیه‌نشینان

	معیار
۱	ترویج مهارت‌آموزی
۲	ترویج مشاغل خانگی
۳	توسعه کشاورزی شهری
۴	مساعدت سازمان‌ها

نتایج وضعیت اشتغال پاسخگویان نشان می‌دهد که ۲۳۳ نفر (۶۰/۶درصد) شاغل و بقیه (۳۹/۴درصد) شغلی ندارند. در جدول (۲) مشاغل مرتبط و تعداد افراد فعال در آنها بیان شده است.

جدول ۲- توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب وضعیت شغلی

ردیف	نوع شغل	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
۱	کشاورزی شهری	۹	۳/۸۶	۳/۸۶
۲	مشاغل خانگی	۱۴	۶	۹/۸۶
۳	پیک موتوری	۲۳	۹/۸۷	۱۹/۷۳
۴	دست‌فروشی	۷۱	۳۰/۴۷	۵۰/۲
۵	نیروی خدماتی	۳۵	۱۵/۰۲	۶۵/۲۲
۶	کارگری	۴۷	۲۰/۱۷	۸۵/۳۹
۷	جرایم سازمان‌یافته	۲۳	۹/۸۸	۹۵/۲۷
۸	سایر	۱۱	۴/۷۳	۱۰۰
	کل	۲۳۳	۱۰۰	

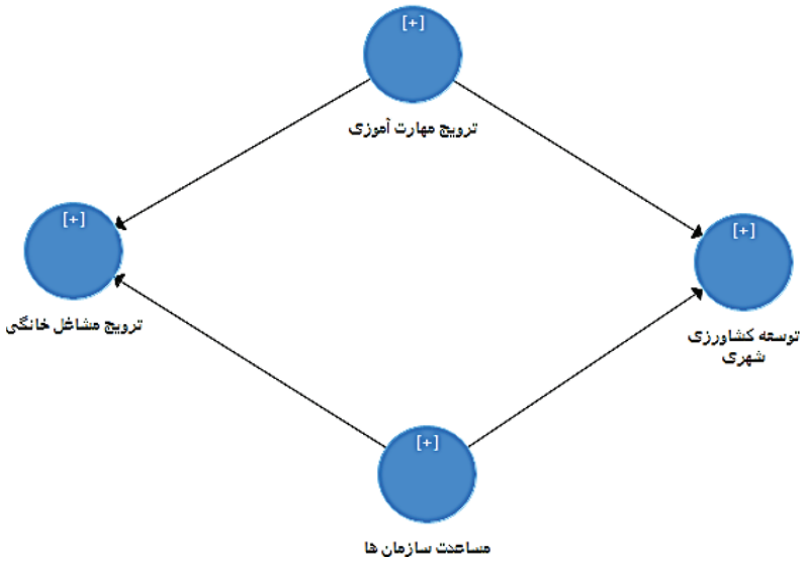
[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-19]

در مرحله تحلیل داده‌ها، ابتدا به بررسی وضعیت نرمال بودن شاخص‌ها با بکارگیری آزمون کولموگروف ـ اسمیرنوف[۷] (KS) پرداخته می‌شود. اگر سطح معناداری (sig) این آزمون بیشتر از ۰/۰۵ باشد، فرض صفر مبنی بر نرمال بودن داده‌ها پذیرفته می‌شود. براساس آزمون کلموگروف انجام شده که در جدول (۳) ارائه شده، شرط کافی نرمال بودن توزیع داده‌ها با توجه به پیروی از الگوی زنگوله‌ای مورد تأیید است و کشیدگی چولگی به سمت راست می‌باشد.

جدول ۳- وضعیت نرمال بودن شاخص‌ها براساس آزمون کولموگروف ـ اسمیرنوف

ردیف	شاخص	نمونه	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار	کشیدگی	چولگی	آماره (KS)	sig
۱	ترویج مهارت‌آموزی	۳۸۴	۱	۵	۳/۸۳	۱/۰۶	-۰/۷۸	۰/۲۸	۰/۱۲	۰/۶۳
۲	ترویج مشاغل خانگی	۳۸۴	۱	۵	۳/۸۱	۱/۰۴	-۰/۹۶	۰/۳۶	۰/۱۵	۰/۲۷
۳	توسعه کشاورزی شهری	۳۸۴	۱	۵	۳/۷۷	۱/۰۵	-۰/۹۱	۰/۵۳	۰/۱۶	۰/۱۰
۴	مساعدت سازمان‌ها	۳۸۴	۱	۵	۳/۹۴	۱/۱۶	-۱/۳۳	-۰/۱۱	۰/۱۵	۰/۳۶

در گام بعد و براساس قوانین آمار استنباطی، به کشف الگوها در نمونه و تعمیم آن به جامعه با استفاده از نرم‌افزار Smart PLS پرداخته می شود. روش حداقل مربعات جزیی[۸] (PLS) یک رویکرد واریانس محور برای مدلیابی معادله ساختاری[۹] (SEM) است که به طور همزمان امکان بررسی روابط میان متغیرهای قابل مشاهده و پنهان را فراهم می کند (حبیبی و جلال‌نیا، ۱۴۰۱). در شکل (۲) الگوی توانمندسازی سکونتگاه غیررسمی براساس شاخص‌های پژوهش در نرم‌افزار Smart PLS ارائه شده است.

تصویر ۲- الگوی توانمندسازی سکونتگاه غیررسمی براساس شاخص‌های تحقیق

در مرحله تحلیل داده‌ها، وضعیت برازش مدل‌های واریانس‌محور در سه مرحله به شرح زیر ارزیابی می‌شود:

- مدل اندازه‌گیری بازتابی: تعیین پایایی و روایی (مدل بیرونی)
- مدل ساختاری (مدل درونی)
- آزمون مدل کلی

مدل اندازه‌گیری بازتابی

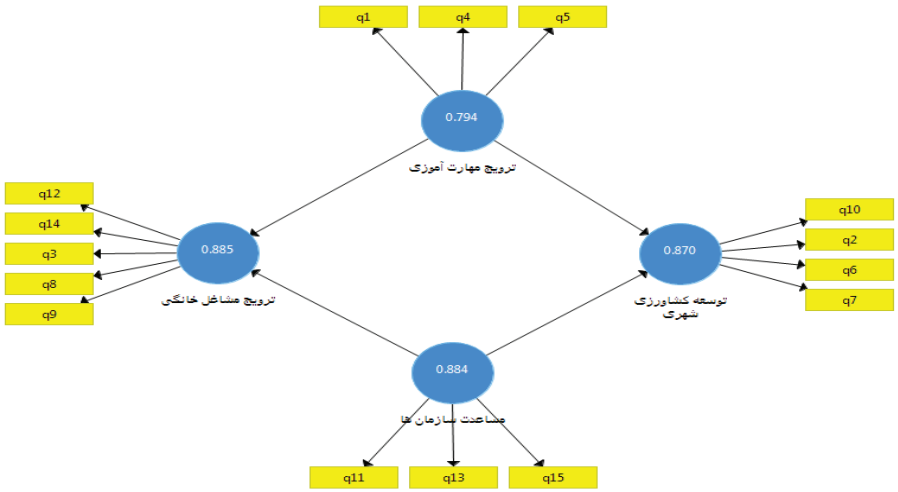
آزمون rho_A: آزمون rho_A همان همبستگی اسپیرمن در میان پرسش های یک مؤلفه برای تعیین پایایی است. مقدار این آزمون نیز مانند آلفای کرونباخ بوده و پایایی آن نیز باید بالای ۰/۷ باشد.

جدول ۴- آزمون rho_A

ردیف	شاخص	آزمون rho_A
۱	ترویج مهارت‌آموزی	۰/۷۸۷
۲	ترویج مشاغل خانگی	۰/۸۶۳
۳	توسعه کشاورزی شهری	۰/۷۹۹
۴	مساعدت سازمان‌ها	۰/۸۷۲

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-19]

در جدول (۴) مقدار آزمون مذکور برای شاخص های پژوهش و در شکل (۳)، مدل گرافیکی آن ارائه شده و مقادیر آزمون نشانگر تأییـد پایـایی شاخص‌ها است.

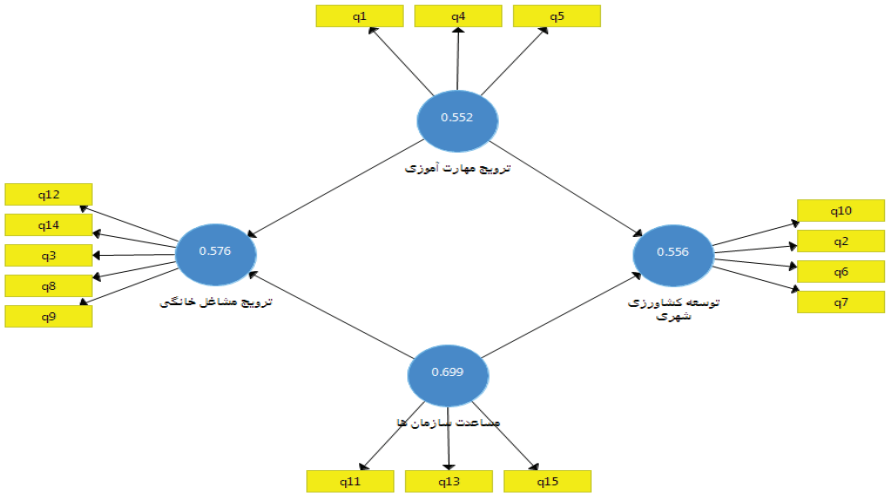
تصویر ۳- الگوی گرافیکی شاخص‌های تحقیق براساس آزمون rho_A

آزمون میانگین واریانس استخراج شده: این آزمون با اختصار AVE[۱۰] نشانگر همبستگی یک سازه با شاخص های خود از نظـر روایـی همگرا می‌باشد که دارای نام‌های دیگر با عنوان روایی افتراقی، روایی تشخیصی و روایی تمایزی بوده و هر چه سـطح همبسـتگی بـالا باشـد، میزان برازش نیز بیشتر است. ضریب روایی همگرا در این آزمون به منظور رسیدن به سطح پذیرش باید از ۰/۵ بیشتر باشد.

جدول ۵- آزمون AVE

ردیف	شاخص	آزمون AVE
۱	ترویج مهارت‌آموزی	۰/۵۵۲
۲	ترویج مشاغل خانگی	۰/۵۷۶
۳	توسعه کشاورزی شهری	۰/۵۵۶
۴	مساعدت سازمان‌ها	۰/۶۹۹

در جدول (۵) مقدار آزمون میانگین واریانس استخراج شده برای شاخص های چهارگانه و در شکل (۴)، مدل گرافیکی آن ارائـه شـده و مقـادیر آزمون نشانگر تأیید روایی همگرایی شاخص‌ها است.

تصویر ۴- الگوی گرافیکی شاخص‌های تحقیق براساس آزمون AVE

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-19]

مدل ساختاری (درونی)

ضریب تعیین: ضریب تعیین R^2 پیش‌بینی کننده رفتار یا تغییرهای شاخص‌ها و زیرشاخص‌های درون‌زا است و میزان ارتباط خطی میان دو شاخص را اندازه‌گیری می‌کند. این روش می‌تواند میزان خطاهای موجود را در میان مدل‌های اندازه‌گیری کاهش دهد. دامنه این ضریب از صفر تا یک است. در جدول (۶) آزمون ضریب تعیین و ضریب تعیین تعدیل‌شده برای شاخص‌ها نشان داده شده و براساس محاسبه‌های صورت گرفته در Smart PLS مقدار R^2 برای تمام شاخص‌ها در درون طیف صفر تا یک قرار دارد.

جدول ۶- آزمون R^2

ردیف	شاخص	R^2	R^2 تعدیل شده
۱	ترویج مهارت‌آموزی	۰/۸۹۱	۰/۸۹۳
۲	ترویج مشاغل خانگی	۰/۷۲۲	۰/۷۲۸
۳	توسعه کشاورزی شهری	۰/۸۱۴	۰/۸۱۶
۴	مساعدت سازمان‌ها	۰/۷۶۷	۰/۷۷۱

مقدار تعدیل‌شده ضریب تعیین، مقدار R^2 را براساس شاخص‌های مستقل افزوده به خط رگرسیون و با توجه به عرض از مبدأهای نوین، تعدیل می‌کند. بنابراین هرچه اختلاف میان مقدار R^2 و ضریب تعیین تعدیل‌شده کمتر باشد، به معنای انتخاب درست شاخص‌های مستقل افزوده شده به مدل است.

شاخص نیکویی برازش: شاخص نیکویی برازش (GOF)[11] مربوط به بخش کلی مدل معادله‌های ساختاری با سه مقدار ۰/۰۱ ، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ به ترتیب به منزله مقادیر ضعیف، متوسط و قوی است. اگر مقدار این شاخص بیشتر از ۰/۴۹ باشد به معنای پیش‌بینی مدل در حد بسیار قوی است. شاخص نیکویی برازش براساس معادله (۲) محاسبه می شود که عبارت است از مجذور حاصل ضرب میانگین مقادیر اشتراکی در میانگین ضریب تعیین. جدول (۷) خروجی نرم‌افزار برای مقدار شاخص GOF است که با رقم ۰/۸۶۷ به معنای برازشی بسیار قوی می‌باشد.

$$GOF = \sqrt{Communality \times \bar{R}^2} \quad \text{معادله (۲)}$$

جدول ۷- مقدار شاخص نیکویی برازش

میانگین ضریب تعیین	میانگین مقادیر اشتراکی	GOF
۰/۷۸۹	۰/۲۴۱	۰/۸۶۷

آزمون مدل کلی PLS

شاخص SRMR: شاخص SRMR یا شاخص ریشه میانگین مربعات باقیمانده استاندارد[12]، بیانگر تفاوت میان میزان همبستگی مشاهده‌شده و ماتریس همبستگی مدل ساختاری است که مبتنی بر دو مدل درون زای برآورد شده[13] و اشباع[14] می باشد و اگر مقدار آن کمتر از ۰/۰۸ باشد به معنای برازش درست مدل خواهد بود که براساس محاسبه انجام شده و طبق جدول (۸) مقادیر دو مدل مذکور، کمتر از ۰/۰۸ و آزمون مورد تأیید است.

جدول ۸- آزمون برازش SRMR

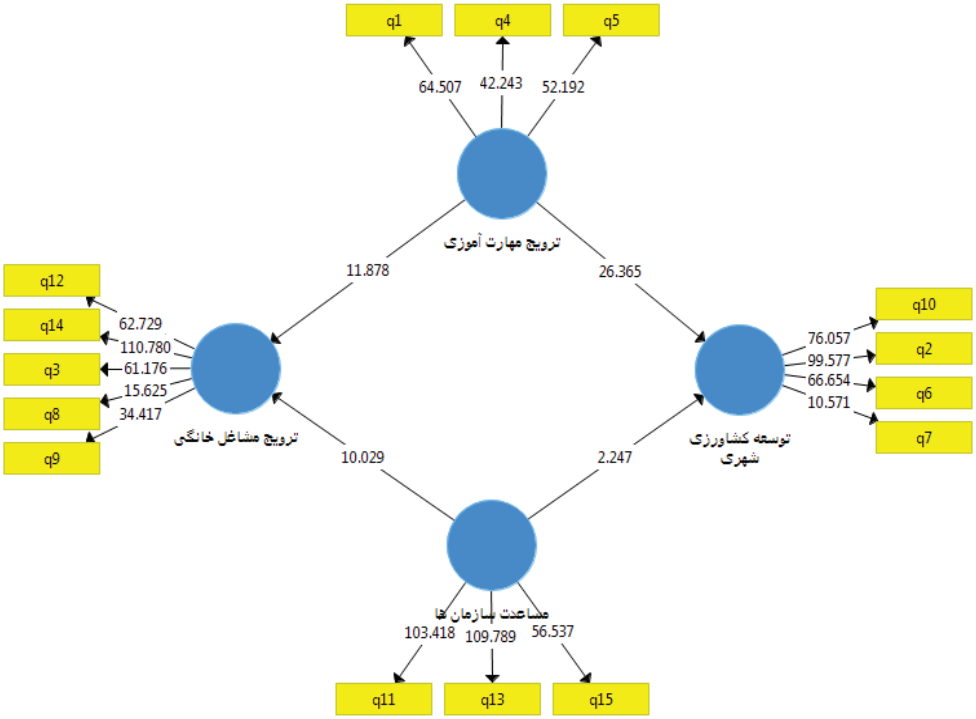
	مدل برآورد شده	مدل اشباع
ریشه میانگین مربعات باقیمانده استاندارد	۰/۰۵۴	۰/۰۱۲

مقدار آماره T ملاک اصلی تأیید یا رد پیش‌فرض‌ها در محیط Smart PLS است. اگر مقدار آماره T به ترتیب بیشتر از ۱/۶۴، ۱/۹۶ و ۲/۵۸ باشد به معنای تأیید پیش‌فرض‌ها در سطوح ۹۰، ۹۵ و ۹۹ درصد است و در عین حال، اگر ضریب مسیر در میان شاخص پنهان مستقل و شاخص پنهان وابسته مثبت باشد، نتیجه گرفته می‌شود که با افزایش شاخص مستقل، مقدار شاخص وابسته نیز بالا خواهد رفت و همچنین اگر ضریب مسیر در میان شاخص پنهان مستقل و شاخص پنهان وابسته منفی باشد، به معنای کاهش مقدار شاخص وابسته به موازات افزایش شاخص مستقل خواهد بود. جدول (۹) آزمون معناداری نهایی را براساس شدت و جهت مرتبط نشان می‌دهد و براساس خروجی نرم‌افزار نیز، ساختار پایانی در شکل (۵) به نمایش درآمده است.

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-19]

جدول ۹- آزمون معناداری براساس شدت و جهت

	ضرایب بتا	میانگین نمونه	انحراف معیار استاندارد	آماره آزمون T	معناداری
ترویج مهارت‌آموزی ← ترویج مشاغل خانگی	۰/۵۰۴	۰/۵۰۲	۰/۰۴۲	۱۱/۹۱۲	۰/۰۰۰
ترویج مهارت‌آموزی ← توسعه کشاورزی شهری	۰/۸۳۹	۰/۸۳۷	۰/۰۲۹	۲۸/۷۱۰	۰/۰۰۰
مساعدت سازمان‌ها ← ترویج مشاغل خانگی	۰/۴۴۵	۰/۴۴۸	۰/۰۴۴	۱۰/۱۸۹	۰/۰۰۰
مساعدت سازمان‌ها ← توسعه کشاورزی شهری	۰/۰۸۵	۰/۰۸۸	۰/۰۳۵	۲۲.۴۳۸/۴۳۸	۰/۰۱۵

تصویر ۵- الگوی گرافیکی ساختار نهایی براساس شاخص‌های چهارگانه

مقادیر ضریب معناداری ترویج مهارت‌آموزی بر ترویج مشاغل خانگی و توسعه کشاورزی شهری نشان می‌دهد که مقدار p کوچک‌تر از ۰/۰۵ و مقدار T بزرگ‌تر از ۱/۹۶ است و بنابراین تأثیر مثبت و معناداری دارد و به طور تقریب قوی هست. همچنین بررسی مقادیر ضریب معناداری مساعدت سازمان‌ها بر ترویج مشاغل خانگی و توسعه کشاورزی شهری نشان می‌دهد که مقدار p کوچک‌تر از ۰/۰۵ و مقدار T بزرگ‌تر از ۱/۹۶

بحث و نتیجه‌گیری

به طور کلی، مشاغل ساکنان مناطق کم برخوردار و سکونتگاه های غیررسمی از الگوی ویژه پیروی می‌کند. اسکان غیررسمی نوعی محرومیت تلقی می‌شود و باشندگان مرتبط از نظر سواد و تمکن مالی در سطح بسیار پایینی هستند و به دلیل فقدان مهارت، سرمایه و تحصیلات، قادر به جذب در بازار کار نیستند و این امر موجب رانده شدن به حاشیه و سکونت در خانه‌های ارزان‌قیمت و بی‌کیفیت شده و در نتیجه مشاغلی که می‌توانند به آن‌ها مشغول باشند، محدود می باشد. شاغلان سکونتگاه های غیررسمی بیشتر در مشاغل کاذب و خدماتی سطح پایین اشتغال دارند. در تبیین یافته های پژوهش باید گفت بیشتر شاغلان در بخش غیررسمی، پیش از جذب در این بخش در نواحی روستایی ساکن بودند و شماری از ایشان نیز که پیش تر در درون محدوده شهر و بخش مرکزی زندگی می کردند اغلب به دلایل اقتصادی، به ناچار در این مناطق سکنی گزیده‌اند.

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-19]

پیامدهای مهم سکونتگاه غیررسمی در عصر حاضر، فضا و سیمای نامطلوب آنهاست که حسی بسیار منفی را بر ناظر بازتاب می دهد. در میان باشندگان این گونه مناطق نوعی احساس کمبود، محرومیت و حقارت وجود دارد که ریشه اصلی آن به آمدوشد روزانه افراد به شهرها و مشاهده امکانات شهری و شهرنشینی باز می‌گردد. در عین حال، در میان ایشان، شمار قابل توجهی وجود دارند که در «مشاغل کاذب» همچون دست‌فروشی، تکدی‌گری، تفکیک پسماند و خریدوفروش ضایعات، «کارهای مجرمانه» مانند توزیع مواد مخدر و «اقدام‌های بزهکارانه» مانند بردگی جنسی فعالیت می‌کنند. مقادیر فراوانی و درصد توزیع پاسخگویان به تعداد حجم نمونه نشان داد که مشاغل ساکنان شهرک سعدی شیراز در گروه‌های «کشاورزی شهری، مشاغل خانگی، پیک موتوری، دست‌فروشی، نیروی خدماتی، کارگری، جرایم سازمان‌یافته و سایر» تقسیم شده و عوامل مؤثر بر توانمندسازی مطابق نظرخواهی و رایزنی با خبرگان و براساس ویژگی های جغرافیایی محله و رهیافت مدیریت شهری به چهار عامل «ترویج مهارت‌آموزی، ترویج مشاغل خانگی، توسعه کشاورزی شهری و مساعدت سازمان‌ها» به منزله شاخص‌های پژوهش برگزیده شدند. از نظر تأثیر توانمندسازی باشندگان شهرک سعدی بر اهداف مدیریت شهری نیز می‌توان گفت ترویج مهارت‌آموزی و مساعدت سازمان‌ها در حاشیه‌نشینان با استفاده از ترویج مشاغل خانگی و توسعه کشاورزی شهری، موجب ایجاد شغل و کسب درآمد بیشتر می‌شود. حل مسئله اسکان غیررسمی نیازمند از میان بردن مسائل ساختاری و ریشه‌ای است که نقش کلیدی در بحران حاشیه‌نشینی داشته‌اند. ترویج مهارت‌آموزی و رشد مهارت‌های مرتبط حوزه کسب‌وکار ازجمله مؤلفه‌های مهم در طرح‌های توسعه این محله کم برخوردار شهری محسوب نمود و می‌توان بزرگ‌ترین دستاورد آن را برقراری سطحی از رفاه و افزایش امید به زندگی در میان گروه‌های هدف از یک سو و استفاده نیروی انسانی بالقوه موجود با هدف درآمدزایی اعلام کرد. در پایان با توجه به نتایج این پژوهش و ویژگی‌های مشهود در محله شهرک سعدی شیراز، پیشنهادهایی برای توانمندسازی بهینه و مرتبط با رویکرد مدیریت شهری به شرح زیر ارائه می‌شود:

- پرداخت وام‌های بلندمدت یا تسهیلات ویژه برای مهارت آموزان افراد ساکن در شهرک سعدی؛
- ایجاد بستر لازم برای سازماندهی بنگاه‌های اقتصادی خرد در درون محله؛
- راه‌اندازی و توسعه تعاونی‌های محلی با هدف ترویج مشاغل خانگی و توسعه کشاورزی شهری؛
- برقراری مجدد دفتر تسهیلگری و توسعه محلی و سایر سازمان‌های مردم‌نهاد به ویژه برای پیاده‌سازی سیستم تیم‌سازی و گروه‌سازی و درگیر نمودن افراد تاثیرگذار محلی در فرایند مشارکت‌ها.

پی‌نوشت‌ها

۱. Agyabeng
۲. Xu & Takahashi
۳. Robert Chambers
۴. Deprivation Trap
۵. John Lupala
۶. Janice Perlman
۷. Kolmogorov-Smirnov
۸. Partial Least Square
۹. Structural Equation Modeling
۱۰. Average Variance Extracted
۱۱. Goodness of Fit
۱۲. Standardized Root Mean Square Residual
۱۳. Estimated Model (EM)
۱۴. Saturated Model (SM)

منابع

- ارزانی‌بیرگانی، م؛ و کهزادی سیف‌آباد، ع. (۱۴۰۰). تحلیل ارزیابانه چالش های رویه‌ای مدیریت شهری با رویکرد تحلیل محتوا گرانهیم و لاندمن (مورد پژوهی: کلانشهر اهواز). گفتمان طراحی شهری: مروری بر ادبیات و نظریه‌های معاصر، ۲(۲)، ۸۵ـ۱۰۵.
- اسماعیل‌پور، ت؛ نظریان‌مفید، م؛ شیخی، س؛ نوده‌فراهانی، الف؛ عبدالحسین‌زاده، م؛ کریمی‌فرد، ح؛ ناصری‌جزه، م؛ و عبدالملکی، م. (۱۴۰۲). درآمدی بر حکمرانی مردمی. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی.

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-19]

- باغبان، س؛ و مینایی، م. (۱۴۰۲). تحلیل فضایی تاب‌آوری اجتماعی محلات حاشیه‌نشین شهر مشهد بر اساس سیستم پشتیبانی تصمیم فضایی چندمعیاره (MC-SDSS). فصلنامه علمی- پژوهشی اطلاعات جغرافیایی «سپهر»، ۳۲(۱۲۵)، ۱۴۳_۱۶۱.
- بایرام‌زاده، ن؛ شهسوار، الف؛ و باغبان‌نوینی، م. (۱۴۰۰). سیاست‌گذاری بهبود وضعیت مدیریت محله در سکونتگاه‌های غیررسمی. فصلنامه علمی برنامه‌ریزی و توسعه محیط شهری، ۲(۱)، ۵۱ ـ ۶۶.
- بری، ب. (۱۳۹۶). رویکردهای سیاست گذاری شهری: ارائه یک چهارچوب. در راهنمای بین المللی سیاست شهری: موضوعات مناقشه‌آمیز جهانی. ویراست اچ.اس.گیر. برگردان: احمد زنگانه، حمیدرضا تلخابی، امین شهسوار و مریم نعمتی‌ثانی. تهران. انتشارات جهاد دانشگاهی خوارزمی.
- پارسا، الف؛ عسکری، غ؛ و پازکی‌نژاد، الف. (۱۴۰۲). بکارگیری نظریه طراحی سازوکار برای پیاده‌سازی پیامد مطلوب مدیریت دانش در سازمان‌های تحقیقاتی مدیریت دانش سازمانی، ۶(۱)، ۱۰۷_۱۴۰.
- پوررجبی، م. (۱۴۰۰). برساخت معنای توسعه در مناطق حاشیه‌نشین مبتنی بر فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی ICT. طرح پژوهشی مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور.
- پیرعلیلو، ح؛ بیگ‌بابایی، ب؛ و نوروزی‌ثانی، پ. (۱۴۰۳). ارزیابی نقش مدیریت شهری با رویکرد برنامه ریزی راهبردی مطالعه موردی مرند. نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۲۴(۷۲)، ۱۷۱_۱۸۷.
- حافظ رضازاده، م. (۱۴۰۱). عوامل مؤثر بر شکل‌گیری امنیت در سکونتگاه‌های خودرو (مطالعه موردی: شهر زاهدان). فصلنامه آینده‌پژوهی شهری، ۲(۱)، ۵۰_۶۴.
- حبیبی، آ؛ و جلال‌نیا، ر. (۱۴۰۱). حداقل مربعات جزئی. تهران. انتشارات نارون.
- رفیعی، ک؛ نجفی، الف؛ و تدین، ب. (۱۴۰۱). برنامه ریزی توسعه سکونتگاه های حاشیه‌ای کلانشهرها با رویکرد استراتژی توسعه شهری (CDS) منطقه مطالعاتی: (محله امیر عرب اصفهان). فصلنامه پژوهش‌های مکانی فضایی، (۲۲)، ۷۳_۸۹.
- سالاری‌سردری، ف؛ و کیانی، الف. (۱۳۹۶). تحلیل الگوی مدیریت شهری ایران (ساختار، عملکرد و راهبرد). مطالعات مدیریت شهری، ۹(۳۲)، ۳۵_۵۲.
- ستایش، ه؛ معمارنژاد، ع؛ هژبرکیانی، ک؛ و ترابی، ت. (۱۴۰۱). بررسی اثر کارگاه‌های صنعتی کوچک و متوسط بر رشد ارزش‌افزوده بخش صنعت در اقتصاد ایران. اقتصاد مالی، ۱۶(۵۹)، ۲۲۱_۲۵۲.
- سهرابی، م؛ رضوانی، ع؛ و رجبی، آ. (۱۳۹۸). آسیب‌شناسی ساختارهای نهادی اثرگذار در تحقق مدیریت یکپارچه شهری پایتخت. فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ۹(۳۴)، ۷۴۷_۷۶۶.
- شجاعی‌فرد، ع؛ و شکور، ع. (۱۴۰۱). نقش توسعه کسب‌وکار محلی در افزایش اشتغال مناطق حاشیه نشین شهرک سعدی شیراز. جغرافیاوتوسعه ناحیه‌ای، ۲۰(۴)، ۶۷_۹۸.
- شهسوار، الف؛ باغبان نوینی، م؛ دقیقی، ش؛ و نوحی، ح. (۱۴۰۱). سکونتگاه‌های غیررسمی در عصر جهانی‌شدن. تهران. انتشارات آریادانش.
- شهسوار، الف؛ کمانرودی کجوری، م؛ پریزادی، ط؛ و ابوالقاسم‌پور، م. (۱۳۹۹). برنامه‌ریزی راهبردی توسعه محله‌های شهری تهران (مورد مطالعه: محله فردوسی منطقه ۱۲). نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۲۰(۵۷)، ۲۸۱_۲۹۵.
- طلا، ح؛ محمودزاده، الف؛ و زیاری، ک. (۱۴۰۰). ارزیابی کارایی پیشنهادی «میز خدمت» در مدیریت کلانشهرها از منظر حکمروایی خوب شهری (نمونه پژوهی: کلانشهر تهران). نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۲۱(۶۱)، ۳۷۱_۳۹۳.
- صالحی، م؛ سالارزهی، ح؛ و ایمانی، ع. (۱۴۰۱). بررسی ایفای نقش مطلوب مشارکت سازمان های مردم نهاد در راستای توانمندسازی ساکنان مناطق حاشیه‌نشین. جغرافیا و روابط انسانی، ۴(۴)، ۴۷۵_۴۹۹.
- غلامی، ع. (۱۴۰۰). حاشیه و حاشیه نشینی با تأکید بر مدیریت شهری (نمونه موردی محله کوی صاحب‌الزمان واقع در منطقه ۵ مشهد). پنجمین کنفرانس بین‌المللی مطالعات جهانی در مهندسی عمران، معماری و شهرسازی، تهران.
- کوزه‌گر، ل.؛ و رضایی، م. (۱۳۹۹). رهیافت توسعه: تمرکززدایی از حکومت ملی به حکومت محلی. توسعه پایدار محیط جغرافیایی، ۲(۳)، ۱۴۹_۱۶۸.

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-19]

- گنجی، م؛ آقایی، پ؛ و یوسفوند، س. (۱۴۰۱). حاشیه‌نشینی (اسکان غیررسمی) در ایران رویکردها، سیاست‌ها و اقدامات. مرکز پژوهش‌های مجلس. دفتر مطالعات اجتماعی.
- مرادی، م. (۱۳۹۸). طراحی الگوی بهبود محیط کسب‌وکار شهر تهران. نشریه اقتصاد و مدیریت شهری، ۷(۲۶)، ۹۳ـ۱۱۴.
- یوسفی، ع. (۱۴۰۲). مفهوم و کارکردهای رصدخانه حکمرانی و خط مشی. مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی. دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی.
- Abascal, A., Rothwell, N., Shonowo, A., Thomson, D. R., Elias, P., Elsey, H., ... & Kuffer, M. (2022). Domains of deprivation framework" for mapping slums, informal settlements, and other deprived areas in LMICs to improve urban planning and policy: A scoping review. Computers, environment and urban systems, 93, 101770.
- Agyabeng, A.N., Peprah, A.A., Mensah, J.K., & Mensah, E.A. (2022). Informal settlement and urban developmentdiscourse in the Global South: evidence from Ghana. Norsk Geografisk Tidsskrift–Norwegian Journal of Geography,76(4), 242–253.
- Aliu, I. R., Akoteyon, I. S., & Soladoye, O. (2021). Living on the margins: Socio-spatial characterization of residential and water deprivations in Lagos informal settlements, Nigeria. Habitat International, 107, 102293.
- Appio, F. P., Lima, M., & Paroutis, S. (2019). Understanding Smart Cities: Innovation ecosystems, technological advancements, and societal challenges. Technological Forecasting and Social Change, 142, 1-14.
- Berry, B. (2017). Urban policy approaches: providing a framework. In International Handbook of Urban Policy: Global Controversial Issues. Edited by H.S.Geyer. Translated by: Ahmad Zanganeh, Hamidreza Talkhabi, Amin Shahsavar and Maryam Nematisani. Tehran. Kharazmi Unit of Academic Center for Education, Culture and Research. (In Persian)
- Cerra, V., Eichengreen, B., El-Ganainy, A., & Schindle, M. (2021). How to achieve inclusive growth. Oxford University Press.
- Cornwall, A., & Scoones, I. (2022). Revolutionizing development: reflections on the work of Robert Chambers (p. 336). Taylor & Francis.
- Danial, M. H. B. (2019). Population Growth, Internal Migration and Urbanisation in Malaysia: Recent and Future trends, 1980–2040. The University of Liverpool.
- de Duren, N. R. L., Rivas, R. O., & Perlman, J. (2021). Environmental and social sustainability of urban upgrading programs: Lessons from Rio. Cities, 119, 103416.
- Del Rio, D. D. F., & Sovacool, B. K. (2023). Of cooks, crooks and slum-dwellers: Exploring the lived experience of energy and mobility poverty in Mexico's informal settlements. World Development, 161, 106093.
- Ganji, M., Aghaei, P., Yousefvand, S. (2022). Marginalization (informal settlement) in Iran, approaches, policies and measures. Islamic Council Research Center. Office of Social Studies.
- Geyer Jr, H. S. (2023). Conflicts and synergies between customary land use management and urban planning in informal settlements. Land Use Policy, 125, 106459.
- Gholami, A. (2021). Margins and marginalization with an emphasis on urban management (a case study of Koi Sahibulzaman neighborhood located in the 5th district of Mashhad). The 5th International Conference on Global Studies in Civil Engineering, Architecture and Urban Planning, Tehran.
- Hommann, K., & Lall, S. V. (2019). Which Way to Livable and Productive Cities?: A Road Map for Sub-Saharan Africa. World Bank Publications.
- Ismailpour, T., Nazarian Mofid, M.T., Sheikhi, S., Node Farahani, I., Abdulhosseinzadeh, M., Karimifard, H., Naserijezah, M.,& Abdul Maliki, M. (2023). An income on popular governance. Islamic Council Research Center. Office of Fundamental Studies of Governance. (In Persian)
- Kozegar, L., & Rezaei, M. (2020). Development approach: decentralization from national government to local government. Sustainable development of geographic environment, 2(3), 168-149. (In Persian)

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-19]

- Lai, C. S., Jia, Y., Dong, Z., Wang, D., Tao, Y., Lai, Q. H., ... & Lai, L. L. (2020). A review of technical standards for smart cities. Clean Technologies, 2(3), 290-310.
- Lupala, J. M. (2021). Exploring unbalanced urban spatial expansion in sprawling cities. Case study of Kimara Matangini, Kibululu and Dovya settlements in Dar es Salaam City, Tanzania. Central European Journal of Geography and Sustainable Development, 3(2), 62-84.
- Lupala, J. M. (2021). The capacity of urban local authorities in regularizing informal settlements in Tanzania. Journal of Urban and Landscape Planning, (6), 61-73.
- Nadler, J., Day, M. V., Beshai, S., & Mishra, S. (2020). The relative deprivation trap: how feeling deprived relates to symptoms of generalized anxiety disorder. Journal of Social and Clinical Psychology, 39(10), 897-922.
- Peek, O., Hordijk, M., & d'Auria, V. (2020). User-based design for inclusive urban transformation: learning from 'informal'and 'formal'dwelling practices in Guayaquil, Ecuador. In Housing Policy Innovation in the Global South (pp. 38-66). Routledge.
- Perlman, J. E. (2020). The Hill and the Asphalt: A 50-year perspective on informality in Rio de Janeiro. In Informality through Sustainability (pp. 237-253). Routledge.
- Perlman, J., & Delgadillo, V. (2017). Cities without Slums are Cities without Soul. Other Housing Strategies, 4.
- Pourrajbi, M. (2021). Constructing the meaning of development in marginal areas based on ICT communication and information technologies. Research project of the country's science policy research center. (In Persian)
- Qin, X., Wu, H., Xie, Y., & Zhang, X. (2022). Lagging behind the Joneses: Relative Deprivation and Household Consumption in Rural China. Agriculture, 12(11), 1912.
- Shafqat, R., Marinova, D., & Khan, S. (2022). Adapting Grounded Theory to Investigate Sustainability Heritage in Informal Settlements: Case Studies from Islamabad, Pakistan. Sustainability, 14(3), 1515.
- Shahsavar, A., Baghbannovini, M., Daghigi, S., & Nohi, H. (2022). Informal settlements in the age of globalization. Tehran. Ariadansh Publications. (In Persian).
- Shahsavar A., kamanroodi, M., Parizadi T., & Abolghasempor, M. (2020). Strategic Planning of Urban Neighborhoods in Tehran (Case Study: Ferdowsi neighborhood of Region 12). Jgs, 20 (57), 281-295. (In Persian).
- Sherif Trask, B. (2022). Migration, Urbanization, and the Family Dimension. Human Development &Family Sciences. University of Delaware. Background paper prepared for the UNITED NATIONS Department of Economic and Social Affairs (UNDESA).
- Sterzel, T., Lüdeke, M. K., Walther, C., Kok, M. T., Sietz, D., & Lucas, P. L. (2020). Typology of coastal urban vulnerability under rapid urbanization. PLoS One, 15(1), e0220936.
- Weir-Smith, G., Mokhele, T., & Dlamini, S. (2022). National health insurance in the face of COVID-19: urban tendencies in South Africa. South African Geographical Journal, 104(3), 276-290.
- Wood, B. P., Ng, P. Y., & Bastian, B. L. (2021). Hegemonic conceptualizations of empowerment in entrepreneurship and their suitability for collective contexts. Administrative Sciences, 11(1), 28.
- Xu, J., & Takahashi, M. (2021). Urban Marginalization and the Declining Capacity for Disaster Risks in Contemporary China. Social Sciences,10(11), 424.
- Zhou, S., & Li, Y. (2023). Relations between individual residence trajectory and macro social transformation: Passive relocation migrants in shanty town in Shanghai, China. Transactions in Planning and Urban Research, 27541223231217435.

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-19]

Evaluation of the employment system of Shahrak-e-Sadi Shiraz residents based on empowerment and urban management approach

Majid Karimpour Reihan[*]**,** Associate Professor in International Desert Research Center (IDRC), College of Agriculture & Natural Resources, University of Tehran, Daneshkadeh Ave, Karaj, Iran.

Received: 2024/7/2 *Accepted: 2024/8/28*

Abstract

Introduction: The first informal local communities were concentrated in the south of Shiraz, and with the continuous increase of the immigrant population, the related residential areas entered the process of physical expansion and became towns, one of which is Shahrak-e-Sadi in the northeast of the city. When entering this town, low-income immigrants, due to their socio-economic ability and due to structural limitations for attracting and operating in the legal sector, have mainly settled informally outside the legal and official limits of the city. The purpose of the research is to evaluate the employment system among the residents of this neighborhood based on the empowerment and urban management approach.

Methodology: The statistical population of the research includes 11 urban management experts and 55,000 residents over 18 years old in Shahrak-e-Sadi. A sample size of 384 was obtained based on Cochran's formula and a normal level of 95%, whose validity was confirmed by the aforementioned experts and its reliability was accepted as 0.82 using Cronbach's alpha test. Inferential statistics and structural equation modeling were used to analyze the data, and content analysis method was used to identify the factors affecting empowerment.

Results and Discussion: The occupations of the residents of Shahrak-e-Sadi are divided into the groups of "urban agriculture, home occupations, motor couriers, hawkers, service workers, laborers, organized crimes and others". The significance coefficient values of skill training promotion on home business promotion and urban agriculture development show that the p-value is less than 0.05 and the T-value is greater than 1.96, and therefore it has a positive and significant effect and is almost strong. Also, the examination of the significance coefficient values of the organizations' assistance on the promotion of home businesses and the development of urban agriculture shows that the p-value is smaller than 0.05 and the T-value is greater than 1.96, and therefore it has a positive and significant effect and is almost strong.

Conclusion: Promoting skill training and assisting organizations by promoting home businesses and developing urban agriculture will create jobs and generate more income. Promotion of skills training and development of business skills is one of the components of the development of this underprivileged neighborhood, and its biggest achievement is establishing a level of well-being and increasing life expectancy among the target groups and using potential human resources with the aim of generating income.

Highlight: Among the residents of informal settlements, there is a feeling of lack, deprivation and humiliation, the root of which goes back to the daily commuting of people to the cities and observing urban facilities and urbanization.

Keywords: Evaluation. Employment System. Empowerment. Urban Management.

* Corresponding Author's E-mail: mrihan@ut.ac.ir

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-19]